

Анастасія Вуйма

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.03>
УДК 343.98 (477)

Анастасія Вуйма,

доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри криміналістики та судової експертології навчально-наукового інституту
№ 1 Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6215-5361>,
e-mail: avuima@ukr.net

Залучення спеціаліста під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правапорядку

ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало жодних спеціальних грантів від фінансуючих організацій у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Фінансуюча сторона не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

УЧАСНИКИ

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї статті, дослідженні прецедентного права, написанні та редагуванні, і несе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

CREATIVE COMMONS 4.0 ATTRIBUTION INTERNATIONAL (CC_BY_4.0)

Ця стаття з відкритим доступом, поширена на умовах Ліцензії атрибуції Creative Commons (CC_BY_4.0), що дає змогу необмежено використовувати, поширювати й відтворювати на будь-якому носії за умови посилання на оригінального(-их) автора(-ів) та джерела.

У статті обґрунтовано, що досягнення стандарту справедливого судового розгляду є неможливим без системного залучення спеціалістів, діяльність яких спрямована на підвищення ефективності виявлення, збирання та належної фіксації слідів кримінально протиправної діяльності, проведення спеціальних досліджень, а також формування на їх основі доказової інформації у кримінальних провадженнях підвищеної складності. Проаналізовано процесуальні та непроцесуальні форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні, зокрема його участь у слідчих (розшукових) діях, надання консультацій, складання довідок і висновків.

Розкрито специфіку діяльності міжвідомчих робочих груп військових спеціалістів, які виконують комплексні завдання з реконструкції подій у контексті збройного конфлікту, аналізу застосування озброєння та встановлення ролі конкретних осіб у механізмі злочину. Доведено, що такі групи функціонують як інтегрований механізм криміналістичного забезпечення розслідування. Окремо досліджено участь спеціалістів під час огляду комп'ютерних даних із відкритих джерел, яка забезпечує фіксацію, верифікацію та інтерпретацію інформації з відкритих джерел. Обґрунтовано, що така діяльність є необхідною умовою їх процесуальної допустимості.

Ключові слова: національна безпека, протидія злочинності, орган досудового розслідування, слідча (розшукова) дія, спеціаліст, висновок спеціаліста, кримінальний аналіз, розвідка за відкритими даними, OSINT, злочин агресії, злочин проти людяності, воєнний злочин.

Постановка наукової проблеми. Право на справедливий суд, гарантоване кожній особі, вимагає повного, неупередженого правосуддя, що передбачає не лише формальне дотримання процесуальних норм, а й забезпечення реальної можливості вирішення справи по суті, з дотриманням найкращих інтересів усіх учасників провадження, забезпечення належної правової процедури тощо. Такий стандарт обумовлює необхідність всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, збирання та належної оцінки доказів, а також використання всіх доступних і законних засобів доказування.

Належне використання спеціальних знань, без яких у низці випадків неможливо встановити фактичні обставини кримінального правопорушення, набуває також особливого значення і для злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Доказування у цих справах нерідко пов'язане з аналізом складних технічних, військових, медичних, цифрових та інших аспектів. Відсутність або неналежне залучення фахівців у відповідних сферах може призвести до втрати доказів, їх спотворення або неправильної інтерпретації, що ставить під сумнів досягнення стандарту справедливого судового розгляду.

Саме тому залучення спеціаліста у кримінальному провадженні подекуди стає обов'язковим засобом забезпечення якості та повноти дока-

Anastasiia Vuima,

**INVOLVEMENT OF A
SPECIALIST DURING THE
PRE-TRIAL INVESTIGATION
OF CRIMES AGAINST PEACE,
HUMAN SECURITY, AND
INTERNATIONAL LAW ORDER**

The article substantiates that achieving the standard of a fair trial is impossible without the systematic involvement of specialists whose activities are aimed at increasing the efficiency of detecting, collecting, and properly recording traces of criminally unlawful activity, conducting special studies, as well as forming evidentiary information on their basis in criminal proceedings of increased complexity. The article analyzes procedural and non-procedural forms of a specialist's participation in criminal proceedings, in particular his involvement in investigative (search) actions, consultations, and the preparation of reports and conclusions.

The specifics of the activities of interdepartmental working groups of military specialists who perform complex tasks of reconstructing events in the context of an armed conflict, analyzing the use of weapons, and establishing the role of specific individuals in the mechanism of the crime are revealed. It has been proven that such groups function as an integrated mechanism for forensic support during the investigation. The participation of specialists in the review of computer data from open sources, which ensures the recording, verification, and interpretation of information from open sources, is separately studied. It is substantiated that such activities are a necessary condition for their procedural admissibility.

Keywords: national security, combating crime, pre-trial investigation body, investigative (search) action, specialist, specialist's conclusion, criminal analysis, intelligence on open data, OSINT, crime of aggression, crime against humanity, war crime.

зування, оперативності такої діяльності, особливо на стадії досудового розслідування. Його участь дозволяє підвищити ефективність виявлення, фіксації та вилучення доказів, забезпечити їх подальшу придатність для використання у суді. Водночас для задоволення потреб правозастосовної практики необхідно визначити межі й форми такої участі, процесуальний статус результатів діяльності спеціаліста та їх значення у системі доказів, що потребує наукового осмислення та нормативного вдосконалення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, зокрема участі спеціаліста на стадії досудового розслідування, привертає значну увагу вітчизняних науковців. Дослідження у цій сфері охоплюють як загально-теоретичні аспекти доказування, так і прикладні питання залучення спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій.

О. Д. Кувшинов, зауважує про значення чіткої регламентації процесуального статусу спеціаліста та стандартів використання результатів його діяльності у доказуванні¹. Розвиває ці ідеї В. О. Усатий, акцентуючи на важливості нормативного врегулювання консультативної діяльності спеціаліста та недопущенні підміни ним функцій експерта².

Окремі аспекти використання спеціальних знань досліджуються у контексті окремих категорій кримінальних правопорушень. Так, І. Гудков звертає увагу на роль спеціалістів медичного профілю у розслідуванні насильницьких злочинів, а також на значення їх участі для встановлення об'єктивних обставин події³.

В. О. Гусева на прикладі воєнних злочинів обґрунтовано визначає, що участь спеціаліста є не допоміжним, а системоутворювальним елементом криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Важливою перевагою дослідження є чітка конкретизація форм діяльності спеціаліста – практичної, технічної, методичної та консультативної, що дозволяє розкрити функціональну багатовимірність цього суб'єкта⁴.

Водночас, попри значний науковий доробок, питання залучення спеціаліста під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують подальшого наукового осмислення особливості форм участі спеціаліста у таких провадженнях, межі його компетенції, а також процесуальне значення отриманих результатів у контексті доказування складних міжнародних злочинів.

Мета статті – визначити типові форми та функції спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Залучення спеціаліста у кримінальному провадженні щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку є однією з типових форм застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні. Відповідно до чинних положень кримінального процесуального законодавства процесуальними формами участі спеціаліста є:

- участь спеціаліста у слідчих (розшукових) діях;
- залучення спеціаліста для складання висновку або довідки;

¹ Кувшинов О. Д. Актуальні питання участі спеціаліста у кримінальному провадженні [Current Issues Regarding the Participation of Experts in Criminal Proceedings]. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 573–577. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/137>

² Усатий В. О. Консультативна допомога спеціаліста у розслідуванні господарських кримінальних правопорушень (на матеріалах судової практики) [Expert Advisory Assistance in Investigating Economic Crimes (Based on Case Law)]. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. Т. 36. № 3. С. 362–372. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.29>

³ Гудков І. Поняття спеціальних медичних знань, які використовують під час розслідування вбивств [The concept of specialized medical knowledge used in homicide investigations]. *Юридична психологія*. 2022. Т. 31. № 2. С. 130–135. DOI: <https://doi.org/10.33270/03223102.130>

⁴ Гусева В. Участь спеціалістів у розслідуванні воєнних злочинів [The involvement of experts in the investigation of war crimes]. *Архів кримінології та судових наук*. 2025. № 2 (12). С. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.06>

Anastasiia Vuima,

EINSATZ VON FACHLEUTEN IM RAHMEN DER VORVERMITTLUNG VON STRAFTATEN GEGEN DEN FRIEDEN, DIE MENSCHLICHE SICHERHEIT UND DIE INTERNATIONALE RECHTSORDNUNG

Der Artikel belegt, dass die Gewährleistung eines fairen Verfahrens ohne die systematische Einbeziehung von Sachverständigen unmöglich ist, deren Tätigkeit darauf abzielt, die Effizienz bei der Aufdeckung, Erfassung und ordnungsgemäßen Dokumentation von Spuren strafrechtlich relevanter Handlungen zu steigern, spezielle Untersuchungen durchzuführen sowie auf dieser Grundlage Beweismittel in Strafverfahren von erhöhter Komplexität zu erheben. Der Artikel analysiert prozessuale und außerprozessuale Formen der Beteiligung eines Spezialisten an Strafverfahren, insbesondere seine Einbindung in Ermittlungs-(Durchsuchungs-)Maßnahmen, Konsultationen sowie die Erstellung von Berichten und Gutachten.

Es werden die Besonderheiten der Tätigkeit von abteilungsübergreifenden Arbeitsgruppen aus Militärspezialisten aufgezeigt, die komplexe Aufgaben wie die Rekonstruktion von Ereignissen im Rahmen eines bewaffneten Konflikts, die Analyse des Waffeneinsatzes und die Feststellung der Rolle bestimmter Personen im Tatgeschehen wahrnehmen. Es wurde nachgewiesen, dass solche Gruppen als integrierter Mechanismus für die forensische Unterstützung während der Ermittlungen fungieren. Die Beteiligung von Fachleuten an der Auswertung von Computerdaten aus offenen Quellen, die die Erfassung, Überprüfung und Auswertung von Informationen aus offenen Quellen gewährleistet, wird gesondert untersucht. Es wird dargelegt, dass solche Tätigkeiten eine notwendige Voraussetzung für deren verfahrensrechtliche Zulässigkeit sind.

Schlüsselwörter: nationale Sicherheit, Verbrechensbekämpfung, Ermittlungsbehörde, Ermittlungsmaßnahme (Durchsuchung), Sachverständiger, Sachverständigenutachten, Kriminalanalyse, Erkenntnisse aus offenen Daten, OSINT, Verbrechen der Aggression, Verbrechen gegen die Menschlichkeit, Kriegsverbrechen.

*Залучення спеціаліста під час досудового розслідування
злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку*

- надання консультацій і роз'яснень під час досудового розслідування та судового розгляду⁵.

Наведені форми участі спеціаліста не мають універсального характеру та не можуть розглядатися як такі, що однаковою мірою реалізуються у межах кожної процесуальної дії. Їх застосування зумовлюється як змістом відповідної слідчої (розшукової) чи іншої процесуальної дії, так і характером завдань, для вирішення яких залучаються спеціальні знання.

Зокрема, висновок спеціаліста може бути складений лише у випадках, прямо передбачених кримінальним процесуальним законодавством, і за наявності відповідних умов здатен набувати статусу джерела доказів у кримінальному провадженні. Водночас значна частина результатів діяльності спеціаліста, зокрема довідки, аналітичні узагальнення, технічні пояснення чи інші письмові матеріали, не завжди відповідають вимогам процесуальної форми, встановленої для доказів.

У таких випадках результати діяльності спеціаліста не набувають самостійного доказового значення, а виконують допоміжну функцію, що полягає в отриманні орієнтуючої інформації і спрямована на забезпечення ефективності розслідування, формування та перевірку слідчих версій, визначення тактики проведення слідчих (розшукових) дій, а також прийняття процесуальних рішень.

Отже, за критерієм процесуальної регламентації доцільно розмежувати процесуальні та непроцесуальні форми використання спеціальних знань. Перші характеризуються чітким нормативним закріпленням, визначеним процесуальним статусом результатів діяльності спеціаліста та можливістю їх використання як доказів. Другі ж не створюють передумов для формування процесуальних джерел доказів, однак відіграють важливу роль у криміналістичному забезпеченні досудового розслідування, зокрема у вирішенні його тактичних і стратегічних завдань.

Форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні слід розглядати не лише через призму процесуальної регламентації, а й з урахуванням функціонального навантаження його діяльності. Функції спеціаліста традиційно пов'язують із технічним та організаційно-тактичним сприянням сторонам кримінального провадження та суду у збиранні доказів; наданням пояснень у формі консультацій або довідок⁶.

Технічна форма участі спеціаліста проявляється під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема, огляду місця події, обшуку, огляду трупа, вилучення та фіксації матеріальних об'єктів і цифрових носіїв інформації. У справах про воєнні злочини особливого значення набуває участь спеціаліста-криміналіста, спеціаліста-вибухотехніка, судово-медичних експертів, а також інших фахівців. Їх залучення забезпечує належну фіксацію слідів застосування зброї, характеру руйнувань, локалізації вибухів, що має ключове значення для подальшої кваліфікації діяння.

Консультаційна форма участі спеціаліста полягає у наданні слідчому або прокурору роз'яснень щодо застосування спеціальних знань під час планування розслідування, висунення слідчих версій, визначення доцільності призначення судових експертиз та формулювання питань експерту. У провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку така допомога є особливо важливою, оскільки дозволяє уникнути помилок у визначенні предмета доказування та забезпечити відповідність дій органів досудового розслідування міжнародним стандартам.

З консультаційної допомоги можна виокремити методичну форму участі спеціаліста, що пов'язана з розробленням рекомендацій щодо організації та проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а також удосконаленням криміналістичного забезпечення розслідування. У контексті досліджуваної категорії злочинів це може включати розроблення алгоритмів документування наслідків збройної агресії, стандартів фік-

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

⁶ Куриленко Д. В. Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні [The Role of Informants in Competitive Criminal Proceedings]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. С. 10.

сації руйнувань, застосування окремих техніко-криміналістичних засобів тощо.

Аналітична форма участі спеціаліста передбачає обробку та інтерпретацію складних масивів інформації, зокрема цифрових даних, супутникових знімків, відеозаписів, даних з відкритих джерел тощо. У сучасних умовах саме ця форма діяльності набуває панівного значення, оскільки значна частина доказів воєнних злочинів або зафіксована у цифровому середовищі, або реалізована у кіберпросторі, або окремі сліди кримінальної протиправної діяльності відобразилися в ньому.

Вивченням матеріалів правозастосовної практики встановлено, що до розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку залучаються цілі групи спеціалістів. Такою, зокрема, є міжвідомча робоча група військових спеціалістів Офісу генерального прокурора⁷. Потреба в її залученні обумовлена самою природою воєнних злочинів, що поєднують ознаки насильства, застосування зброї, утримання осіб, руйнування цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури тощо. Особливістю діяльності окресленої групи є те, що вона фактично функціонує як єдиний функціональний механізм, а не як сукупність ізольованих спеціалістів. Це підтверджується характером проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема оглядів місць події, які в умовах воєнних злочинів охоплюють значні території, зруйновані об'єкти або місця масового утримання цивільних осіб.

Ще однією специфічною ознакою діяльності такої групи є поєднання процесуальних і непроцесуальних форм використання спеціальних знань. У діяльності міжвідомчої групи спеціалісти не лише беруть участь у слідчих (розшукових) діях, а й постійно здійснюють консультативну взаємодію зі слідчим. Це проявляється у вигляді надання пояснень, технічних довідок, рекомендацій щодо вилучення об'єктів або їх дослідження. Водночас результати такої діяльності, як правило, інтегруються у протоколи слідчих дій, що дозволяє забезпечити їх процесуальну допустимість. Тому можна вести мову про те, що в подібних ситуаціях міжвідомча група виконує функцію оперативного науково-технічного супроводу розслідування. При цьому вони не просто встановлювали факт учинення насильницьких дій, а займалися реконструкцією подій у контексті ведення бойових дій, функціонування військових підрозділів, використання озброєння, а також дотримання або порушення норм міжнародного гуманітарного права. У цьому сенсі міжвідомча група спеціалістів фактично забезпечує переклад військової реальності у доказову площину кримінального процесу. Зокрема спеціалісти з'ясували:

- характер і структуру військового підрозділу;
- функціональні обов'язки конкретних військовослужбовців;
- порядок застосування озброєння;
- особливості організації служби (чергування, охорона, контроль території). Це дозволяло встановити не лише сам факт участі особи у події, а і її роль у механізмі злочину, що є принципово важливим для кваліфікації дій за ст. 438 КК України.

Важливою ознакою є також динамічність складу групи, яка змінюється залежно від конкретної слідчої ситуації. Наприклад, у випадках, пов'язаних із застосуванням зброї або обстрілами, ключову роль відіграють криміналісти та вибухотехніки, тоді як у справах щодо незаконного утримання або катувань – спеціалісти-криміналісти та судові медики, а можуть і біологи. Відтак персональний склад такої групи формується з

Anastasiia Vuima,

IMPLICATION D'UN SPÉCIALISTE DANS L'ENQUÊTE PRÉLIMINAIRE SUR LES CRIMES CONTRE LA PAIX, LA SÉCURITÉ DE L'HUMANITÉ ET L'ORDRE PUBLIC INTERNATIONAL

L'article justifie que la réalisation de la norme du procès équitable est impossible sans la participation systématique de spécialistes dont les activités visent à améliorer l'efficacité de la détection, de la collecte et de l'enregistrement approprié des traces d'activités criminelles illégales, la réalisation d'études spéciales, ainsi que la formation d'informations fondées sur des preuves dans des procédures pénales de plus en plus complexes. Les formes procédurales et non procédurales de participation d'un spécialiste aux procédures pénales sont analysées, en particulier sa participation à des actions d'enquête (recherche), la fourniture de consultations, la préparation de certificats et de conclusions.

Les spécificités des activités des groupes de travail interministériels de spécialistes militaires qui effectuent des tâches complexes pour la reconstruction d'événements dans le contexte d'un conflit armé, l'analyse de l'utilisation des armes et l'établissement du rôle de personnes spécifiques dans le mécanisme du crime sont révélées. Il est prouvé que ces groupes fonctionnent comme un mécanisme intégré de soutien médico-légal de l'enquête. La participation de spécialistes à l'examen des données informatiques provenant de sources ouvertes, qui assure la fixation, la vérification et l'interprétation des informations provenant de sources ouvertes, a été étudiée séparément. Il est prouvé que de telles activités sont une condition préalable à leur recevabilité procédurale.

Mots-clés : sécurité nationale, prévention du crime, organe d'enquête préliminaire, action d'enquête (recherche), spécialiste, opinion d'expert, analyse criminelle, renseignement sur les données ouvertes, OSINT, crime d'agression, crime contre l'humanité, crime de guerre.

⁷ Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] у справі № 748/61/23 від 10.01.2023 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/108302451>; Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] у справі № 748/727/23 від 29.05.2023 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/111139770>; Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] у справі № 748/79/23 від 08.3.2023 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/109438873>; Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] у справі № 748/1278/23 від 11.03.2024 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/117537510>

Anastasiia Vuima,

**WYKORZYSTANIE
EKSPERTÓW W RAMACH
WSTĘPNEGO ŚLEDZTWA W
SPRAWACH PRZESTĘPSTW
ZAGRAŻAJĄCYCH POKOJOWI,
BEZPIECZEŃSTWU LUDZI
I MIĘDZYNARODOWEMU
PORZĄDKOWI PRAWNEMU**

Artykuł dowodzi, że zapewnienie rzetelnego procesu sądowego jest niemożliwe bez systematycznego angażowania biegłych, których działalność ma na celu zwiększenie skuteczności w wykrywaniu, rejestrowaniu i prawidłowym dokumentowaniu śladów czynów o znaczeniu karnym, przeprowadzanie specjalistycznych badań oraz gromadzenie na tej podstawie dowodów w postępowaniach karnych o podwyższonym stopniu złożoności. Artykuł analizuje procesowe i pozaprocessowe formy udziału specjalisty w postępowaniu karnym, w szczególności jego zaangażowanie w czynności dochodzeniowe (przeszukania), konsultacje oraz sporządzanie raportów i ekspertyz.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono specyfikę działalności międzywydziałowych grup roboczych złożonych ze specjalistów wojskowych, które realizują złożone zadania, takie jak rekonstrukcja wydarzeń w ramach konfliktu zbrojnego, analiza użycia broni oraz ustalenie roli poszczególnych osób w przebiegu zdarzeń. Wykazano, że grupy te pełnią rolę zintegrowanego mechanizmu wsparcia kryminalistycznego w trakcie dochodzeń. Osobno analizowany jest udział ekspertów w analizie danych komputerowych pochodzących ze źródeł otwartych, co zapewnia gromadzenie, weryfikację i analizę informacji z tych źródeł. Wykazano, że takie działania są niezbędnym warunkiem ich dopuszczalności procesowej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo narodowe, zwalczanie przestępczości, organ śledczy, czynność śledcza (przeszukanie), biegły, opinia biegłego, analiza kryminalna, wnioski z danych otwartych, OSINT, zbrodnie agresji, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne.

*Zalучення спеціаліста під час досудового розслідування
злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку*

урахуванням конкретних ситуативних завдань, зумовлених слідчими ситуаціями.

Окремої уваги заслуговує функція забезпечення безпеки, яка є специфічною саме для воєнних злочинів. У багатьох випадках проведення слідчих дій неможливе без попереднього обстеження території на наявність вибухонебезпечних предметів, що здійснюється спеціалістами відповідного профілю. Це означає, що міжвідомча група виконує не лише пізнавальну, а й захисну функцію, створюючи умови для безпечного збирання доказів.

Крім того, діяльність міжвідомчої групи характеризується чіткою орієнтацією на стандарти міжнародного гуманітарного права, що зумовлено не лише необхідністю належної кваліфікації діянь як воєнних злочинів, а й перспективою їх подальшого розгляду на рівні міжнародного кримінального правосуддя. У цьому контексті принципового значення набуває врахування положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду, оскільки у разі передачі справ на розгляд Міжнародного кримінального суду докази повинні відповідати встановленим ним вимогам щодо належності, допустимості, достовірності, автентичності та безперервності зберігання (ланцюга зберігання доказів). Саме тому їх фіксація, вилучення та документування повинні здійснюватися з урахуванням як національного кримінального процесуального законодавства, так і міжнародних стандартів доказування, що забезпечує їх подальшу придатність для використання у юрисдикції МКС.

У підсумку можна констатувати, що специфіка діяльності міжвідомчої робочої групи спеціалістів у розслідуванні воєнних злочинів полягає у її комплексному, інтегрованому та динамічному характері, поєднанні різних форм використання спеціальних знань, постійній взаємодії між представниками різних відомств, а також одночасному виконанні пізнавальних, технічних, аналітичних і безпекових функцій. Така група фактично виступає не допоміжним елементом, а структуроутворюючим компонентом механізму доказування, без якого ефективне розслідування воєнних злочинів є неможливим.

Щодо участі спеціалістів під час огляду комп'ютерних даних із відкритих реєстрів, то тут ідеться про цифрові сліди, що існують здебільшого у відкритому інформаційному просторі.

Специфіка такої діяльності полягає у тому, що спеціалісти фактично залучаються до процесу фіксації, перевірки та інтерпретації відкритих цифрових даних, які мають значення для розслідування. Відповідно до проведеного нами аналізу органи досудового розслідування активно використовують інформацію, отриману з відкритих джерел, зокрема щодо:

- персональних даних обвинувачених;
- їх місця роботи, служби, належності до конкретних підрозділів;
- контактної інформації (телефони, електронні адреси);
- активності у соціальних мережах та інших онлайн-платфм.

Так, наприклад, у вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси встановлено, що відповідна інформація щодо обвинуваченого (місце роботи в структурі ФСБ РФ, контакти, електронні адреси, акаунти) була отримана в результаті спеціальних заходів, які передбачали роботу з відкритими цифровими джерелами та їх подальшу процесуальну фіксацію⁸. Це прямо вказує на залучення спеціалістів до проведення кримінального аналізу.

У цьому контексті участь спеціаліста під час огляду комп'ютерних даних має кілька ключових напрямів.

По-перше, це технічне забезпечення огляду цифрової інформації. Спеціаліст допомагає правильно відкрити, відобразити та зафіксувати інформацію з відкритих реєстрів, вебсайтів, соціальних мереж, електронних ресурсів. Важливо, що така фіксація повинна забезпечувати:

- збереження змісту інформації у незмінному вигляді;
- відображення джерела походження (URL, дата доступу);
- можливість подальшої перевірки достовірності.

⁸ Вирок Хаджибейського районного суду м. Одеси [Judgment of the Khadzhibey District Court of Odessa] у справі № 521/14869/23 від 06.01.2026 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133106441>.

По-друге, важливим завданням є верифікація й ідентифікація даних. У вираках простежується, що інформація про особу обвинуваченого встановлювалася шляхом порівняння різних джерел: документів, відкритих реєстрів, соціальних мереж, службових баз даних. У цьому аспекті спеціаліст:

- перевіряє автентичність профілів і сторінок;
- встановлює належність інформації конкретній особі;
- виключає можливість помилкової ідентифікації.

По-третє, значну роль відіграє аналітична функція спеціаліста, яка полягає у встановленні змістовного значення отриманої інформації. Наприклад, дані про місце служби, посаду, підрозділ дозволяють:

- підтвердити належність особи до збройних формувань;
- встановити її функціональну роль;
- обґрунтувати можливість участі у конкретних подіях.

Це особливо важливо у справах про воєнні злочини, де необхідно довести не лише факт присутності особи, а її інституційну включеність у військову структуру.

Окремо слід звернути увагу на те, що участь спеціаліста у таких діях забезпечує процесуальну допустимість електронних доказів. Без належної фіксації огляду комп'ютерних даних (зокрема із залученням спеціаліста) виникає ризик:

- втрати інформації;
- її спотворення;
- визнання доказів недопустимими.

Саме тому спеціаліст виконує функцію своєрідного «гаранта» правильності роботи з цифровими джерелами.

Ще однією важливою особливістю є те, що у таких випадках спеціаліст фактично працює на межі криміналістики та інформаційних технологій, оскільки його діяльність включає:

- навички роботи з вебресурсами;
- розуміння принципів функціонування цифрових платформ;
- здатність фіксувати динамічний контент (який може змінюватися або видалятися).

Таким чином, участь спеціаліста під час огляду комп'ютерних даних із відкритих реєстрів має інформаційно-аналітичний і пов'язана із наданням технічної допомоги. Такі спеціалісти виконують ключові завдання з ідентифікації осіб, підтвердження їхнього статусу та ролі, а також забезпечують фіксацію відкритих даних у процесуальних джерелах доказів, придатних для використання як у національному, так і міжнародному кримінальному провадженні.

Окремої уваги потребує питання значення результатів діяльності спеціаліста для кримінального провадження. В умовах розширення його функцій, як зазначають вчені, існує ризик підміни висновку експерта довідками або висновками спеціаліста, що може негативно вплинути на допустимість доказів. У зв'язку з цим пропонують розмежовувати консультативну діяльність спеціаліста та судову експертизу, а також визначити критерії використання результатів його роботи у доказуванні⁹.

Тобто участь спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку має системний характер і є невіддільним елементом криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Її ефективність залежить від належної процесуальної регламентації, чіткого визначення форм участі та інтеграції спеціальних знань у механізм доказування.

Реалізуються під час розслідування й інші форми спеціальних знань. Так, у справі № 953/7767/22 використано спеціальні знання у формі проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, результати якого оформлено у вигляді довідки спеціаліста. Слід зауважити, що поліграфолог залучався не як судовий експерт, а як спеціаліст, а отримані результати не набули статусу самостійного джерела доказів у кримінальному провадженні.

Функціональне призначення такого дослідження полягало у перевірці достовірності показань свідка та орієнтації органу досудового розслідування при висуненні та перевірці слідчих версій. Важливо, що суд посилався на результати поліграфа як на доказ вини, що свідчить не тільки про їх допоміжний, тактичний характер.

У справах про воєнні злочини поліграф також може стати як інструментом інформаційно-аналітичної підтримки розслідування, так і процесуальним засобом збирання доказів, що узгоджується із загальними підходами кримінального процесуального законодавства України щодо використання спеціальних знань.

Висновки. Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку набуває системного та визначального значення для забезпечення ефективності доказування і досягнення стандарту справедливого судового розгляду.

⁹ Вирок Вишгородського районного суду Київської області [Judgment of the Vyshhorod District Court of Kyiv Oblast] у справі № 363/2119/24 від 15.05.2025 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127350687>; Вирок Іванківського районного суду Київської області [Judgment of the Ivankiv District Court of Kyiv Oblast] у справі № 366/869/23 від 28.06.2023 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111894270>.

Участь спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку має системний характер і є невіддільним елементом криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Її ефективність залежить від належної процесуальної регламентації, чіткого визначення форм участі та інтеграції спеціальних знань у механізм доказування. У досліджуваних нами провадженнях вона реалізується у різних формах, які не є універсальними та застосовуються залежно від змісту процесуальних дій і характеру завдань доказування. При цьому доцільним є розмежування процесуальних і непроцесуальних форм використання спеціальних знань, що дозволяє чітко визначити доказове значення результатів діяльності спеціаліста та їх місце у системі доказів.

Обґрунтовано, що функціональне навантаження спеціаліста виходить за межі суто технічної допомоги й охоплює технічну, консультаційну, методичну та аналітичну діяльність. Особливого значення в умовах розслідування воєнних злочинів набуває аналітична функція, пов'язана з обробкою цифрових даних, відкритих джерел інформації та складних масивів доказової інформації, що формуються у цифровому середовищі.

Специфіка діяльності міжвідомчих робочих груп військових спеціалістів Офісу генерального прокурора полягає у їх динамічному складі, міжвідомчій взаємодії та орієнтації на вирішення комплексних завдань доказування, включаючи реконструкцію подій з урахуванням військового контексту, аналіз застосування озброєння та встановлення ролі конкретних осіб у механізмі злочину, у тому числі шляхом аналізу інформації з відкритих джерел.

Участь спеціалістів під час огляду комп'ютерних даних із відкритих джерел має самостійне значення як форма використання спеціальних знань. Така діяльність спрямована на фіксацію, верифікацію та інтерпретацію цифрових слідів і забезпечує їх процесуальну допустимість, що є критично важливим у справах, де значна частина криміналістично значущої інформації існує у цифровому середовищі.

Встановлено, що результати діяльності спеціаліста не завжди набувають статусу самостійних джерел доказів, однак виконують важливу орієнтувальну та забезпечувальну функцію, сприяючи формуванню слідчих версій, визначенню тактики розслідування та прийняттю процесуальних рішень.

Наголошено, що діяльність спеціалістів у досліджуваній категорії проваджень повинна здійснюватися з урахуванням не лише вимог національного кримінального процесуального законодавства, а й стандартів міжнародного гуманітарного права та вимог Римського статуту Міжнародного кримінального суду, що забезпечує перспективу використання зібраних доказів у міжнародному кримінальному судочинстві.

Таким чином, участь спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку є невіддільним елементом сучасної моделі доказування, що потребує подальшого наукового осмислення та нормативного вдосконалення, зокрема у частині визначення процесуального статусу результатів його діяльності та стандартизації форм використання спеціальних знань.

References

- Vyrok Vyshhorodskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti [Judgment of the Vyshhorod District Court of Kyiv Oblast] u spravi № 363/2119/24 vid 15.05.2025 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127350687> [In Ukrainian]
- Vyrok Ivankivskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti [Judgment of the Ivankiv District Court of Kyiv Oblast] u spravi № 366/869/23 vid 28.06.2023 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111894270> [In Ukrainian]
- Vyrok Khadzhybeiskoho raionnoho sudu m. Odesy [Judgment of the Khadzhibey District Court of Odessa] u spravi № 521/14869/23 vid 06.01.2026 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133106441> [In Ukrainian]
- Vyrok Chernihivskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] u spravi № 748/61/23 vid 10.01.2023 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108302451> [In Ukrainian]
- Vyrok Chernihivskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] u spravi № 748/727/23 vid 29.05.2023 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111139770> [In Ukrainian]
- Vyrok Chernihivskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] u spravi № 748/79/23 vid 08.3.2023 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109438873> [In Ukrainian]
- Vyrok Chernihivskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti [Judgment of the Chernihiv District Court of Chernihiv Oblast] u spravi № 748/1278/23 vid 11.03.2024 // Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117537510> [In Ukrainian]
- Hudkov, I. (2022). Poniattia spetsialnykh medychnykh znan, yaki vykorystovuiut pid chas rozsliduvannia vbyvstv [The concept of specialized medical knowledge used in homicide investigations]. Yurydychna psykholohiia. T. 31. № 2. S. 130-135. DOI: <https://doi.org/10.33270/03223102.130> [In Ukrainian]

- Husieva, V. (2025). Uchast spetsialistiv u rozsliduvanni voiennykh zlochyniv [The involvement of experts in the investigation of war crimes]. *Arkhiv kryminolohii ta sudovykh nauk*. № 2 (12). S. 71-76. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.06> [In Ukrainian]
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]; Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI // Baza danykh (BD) «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada (VR) Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-4651-17> [In Ukrainian]
- Kuvshynov, O. D. (2023). Aktualni pytannia uchasti spetsialista u kryminalnomu provadzhenni [Current Issues Regarding the Participation of Experts in Criminal Proceedings]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4. S. 573–577. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/137> [In Ukrainian]
- Kurylenko, D. V. (2017). Instytut obiznanykh osib u zmahalnomu kryminalnomu provadzhenni [The Role of Informants in Competitive Criminal Proceedings]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv. S. 10 [In Ukrainian]
- Usatyi, V. O. (2025). Konsultatsiina dopomoha spetsialista u rozsliduvanni hospodarskykh kryminalnykh pravoporushen (na materialakh sudovoi praktyky) [Expert Advisory Assistance in Investigating Economic Crimes (Based on Case Law)]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. T. 36. № 3. S. 362–372. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.3.29> [In Ukrainian]

Надійшла до редколегії: 16.03.2026 / Рецензовано 17.04.2026 / Прийнято до друку 29.04.2026 / Доступно онлайн 30.05.2026

Приклад цитування:

Вуйма, А. (2026). Залучення спеціаліста під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. *Архів кримінології та судових наук*. 1 (13). 60-67. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.03>